

Een Afrikaans perspectief

De nieuwe cursus Afrikaanse filosofie, gegeven door Birgit Boogaard, heeft de WUR-excellent education prijs gewonnen in de categorie specialized courses. *Resource* sprak met haar over dit bijzondere vakgebied.

tekst Tessa Louwerens Illustratie Birgit Boogaard

‘H et is een enorme erkenning voor dit relatief nieuwe veld binnen WUR, vertelt Boogaard via Skype. Op de achtergrond hangt een lap met een Afrikaanse print uit Mozambique. ‘Die gebruik ik normaalgesproken bij college, nu is die handig om de rommel weg te werken.’

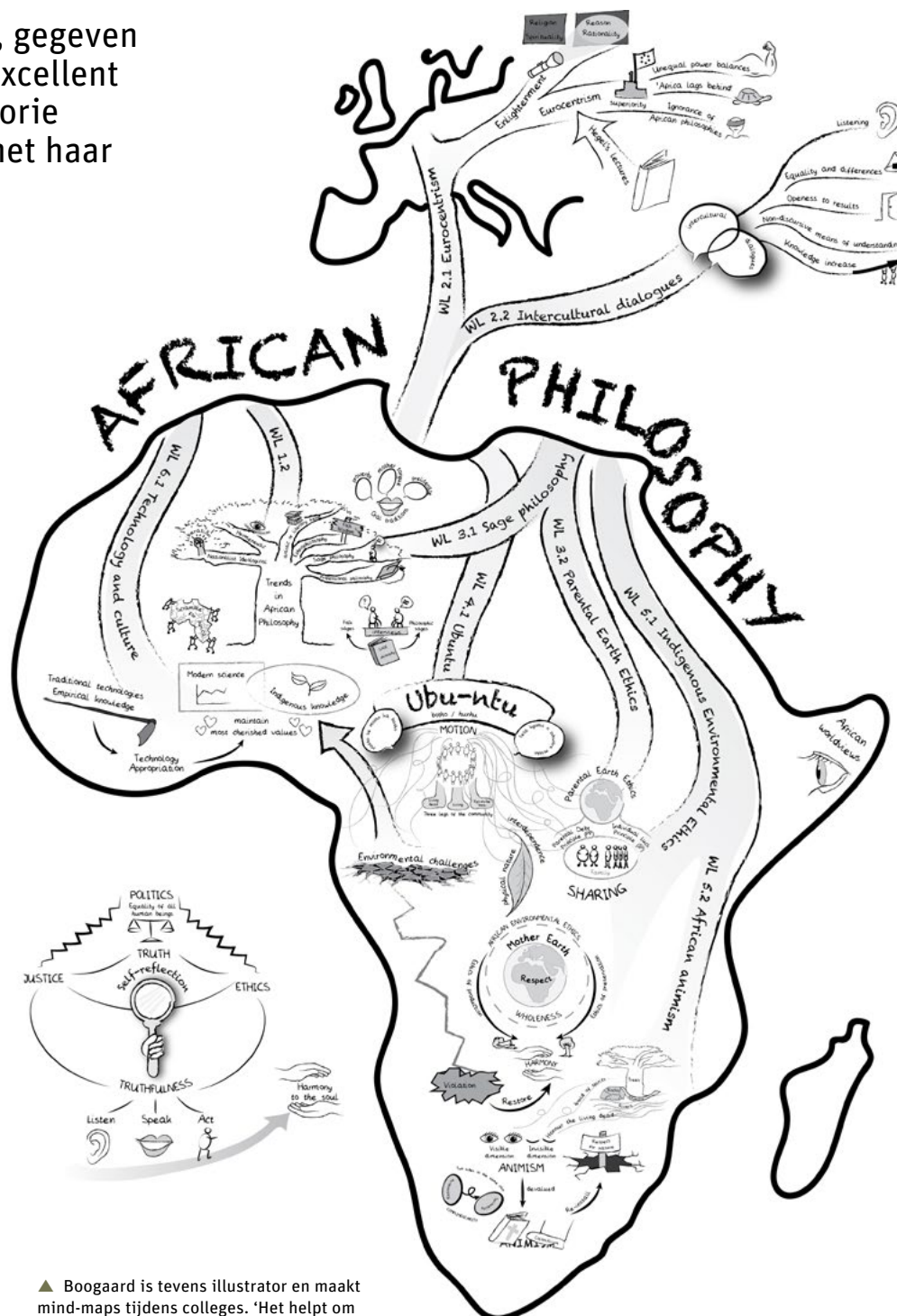
Boogaard heeft zelf veel tijd doorgebracht in Afrika en woonde ook twee jaar in Mozambique waar ze haar post-doc onderzoek deed. Haar ervaringen in Afrika neemt ze mee de collegezaal in. ‘Het is belangrijk te beseffen dat wij vanuit een Eurocentrisch perspectief denken en naar de wereld kijken.’ Dat is voor veel studenten een eyeopener. ‘Ik vertel mijn studenten over ons project in Mozambique en laat ze daarop reflecteren. Op welke manieren was mijn denken daar Eurocentrisch?’

In Mozambique werkte Boogaard aan een ontwikkelingsproject voor geitenhouders. ‘We hielpen hen hun productie te verhogen en meer inkomsten te genereren. We betrokken de geitenboeren erbij en vroegen wat voor hen belangrijk was.’ Maar de wezenlijke vraag: wat betekent ontwikkeling voor deze mensen? Is dat alleen economische ontwikkeling?, werd volgens Boogaard niet gesteld. ‘In het begrip ‘ontwikkeling’ zit de aanname dat Afrika achter loopt en dat mensen daar geholpen moeten worden om op ons Westerse niveau te komen.’

Dit Eurocentrisch denken is volgens Boogaard problematisch, maar ze veroordeelt niemand. ‘Dit is hoe we zijn opgevoed en opgeleid. We doen dingen met de ‘beste intenties’, vaak vanuit onwetendheid. Het gaat erom dat we ons daarvan bewust worden.’

WERELDBEELD

Met dit vak wil Boogaard de deur openen naar deze andere wereld. ‘Ik had zelf als student erg graag deze inzichten gehad voor ik naar Afrika ging. Ik voerde heel open gesprekken met geitenboeren, maar had toch het

▲ Boogaard is tevens illustrator en maakt mind-maps tijdens colleges. ‘Het helpt om de stof te visualiseren en te begrijpen, zeker voor zoiets abstracts als filosofie.’

op Afrikaanse problemen

gevoel dat ik iets miste. Eenmaal terug in Nederland raakte ik per toeval aan de praat met intercultureel filosoof Heinz Kimmerle (1930-2016), die veel heeft geschreven over Eurocentrisme in de filosofie. Via hem hoorde ik voor het eerst over Afrikaanse filosofie. Toen viel ineens het kwartje.'

In Mozambique onderzocht Boogaard de rol van geiten in de gemeenschap. 'De mensen spraken over hun voorouders en ik begreep dat die een belangrijke rol spelen, maar kon er niet precies mijn vinger op leggen.' Via de Afrikaanse filosofie leerde ze dat een Afrikaanse gemeenschap naast de levenden ook bestaat uit de levende doden – vaak voorouders genoemd - en de nog-niet-geborenen. 'Deze onzichtbare wereld is vanuit Westers perspectief vaak lastig te begrijpen en werd bovendien door het koloniale denken ten onrechte als primitief en minderwaardig gezien. Een beter begrip hiervan geeft ons juist dieper inzicht in bijvoorbeeld mens-natuur relaties en duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen. Je dankt je voorouders voor het nalaten van het land en zorgt dat het in goede staat blijft voor de volgende generaties. Dat is iets waar wij in het Westen van kunnen leren, in plaats van te zeggen:

'In het begrip *ontwikkeling* zit impliciet de aanname dat Afrika achter loopt'

deze boeren zijn niet commercieel genoeg en we gaan ze helpen de productie te verhogen.' Zo kwam Boogaard op het idee om dit keuzevak Afrikaanse Filosofie in 2018 te introduceren bij WUR. 'We hebben dit perspectief nodig. Zeker in de internationale context waar WUR in werkt. Het leert je op een andere manier te kijken naar grote vraagstukken rondom WUR-onderwerpen als voedselvoorziening, natuurconservatie en milieu.' Boogaard benadrukt dat het vak een introductie is in de Afrikaanse filosofie. 'Afrika is enorm divers en dat geldt ook voor filosofie.

Wij stippen een paar onderwerpen aan, zoals Ubuntu, een belangrijke filosofie die over heel Afrika verspreid is. Een gezegde in Ubuntu-filosofie is bijvoorbeeld *Umuntu ngumuntu ngabantu* in Zulu. Vrij vertaald *Een mens is een mens door andere mensen of Ik ben, omdat wij zijn*. Boogaard: 'Het gaat ervanuit dat je menselijkheid wordt bevestigd door verbinding met andere mensen.' Die verbondenheid probeert ze ook in haar klas te brengen. 'We bestuderen niet alleen

'Ik had als student graag deze inzichten gehad voordat ik naar Afrika ging'

de filosofie: ik wil dat de studenten het ervaren. De basis van een respectvolle dialoog is luisteren, zonder te oordelen.' Om dat te oefenen interviewen de studenten elkaar over hun standpunten. 'Ze oefenen om de ander niet alleen rationeel te begrijpen, maar ook vanuit hun hart de ander werkelijk te zien.' Boogaard is onder de indruk van haar studenten. 'Het verrast mij hoe goed ze in staat zijn, en het lef hebben, om kritisch naar zichzelf te kijken. Zeker op die jonge leeftijd.'

Verschillende Afrikaanse filosofen passeren de revue in de cursus en Boogaard ziet zichzelf vooral als facilitator. 'Zelf ben ik opgegroeid in een Westerse samenleving met een Westerse opleiding en culturele achtergrond. Wat ik nu onderwijs, is op basis van de input van Afrikaanse filosofen. Zo krijgen de studenten een Afrikaans perspectief op Afrikaanse problemen.' Boogaard hoopt dat de prijs een opstapje is om het vak een structurele plek te geven in het curriculum. 'Het feit dat dit vak zo gewaardeerd wordt door studenten, laat ook wel zien dat het een gat vult.' **R**

